

ЗООНІМІЯ ТА МІФОНІМІЯ ЯК СЕКТОР ОНОМАСТИЧНОГО ПРОСТОРУ АНГЛІЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Розглянуто загальні характеристики ономастичного простору крізь призму зоонімії та міфонімії англійської народної казки. Подано класифікацію казкових зоонімів та міфонімів яка ґрунтується на структурно-семантичному принципі. Перераховано основні типи зоонімічних та міфічних парадигм.

Ключові слова: *етнос, лінгвальний простір, зооніми, міфоніми, структурно-семантичний принцип, зоонімічна парадигма. Худик Е. Зоонимия и мифонимия как сектор ономастического пространства английской народной сказки.*

Проанализированы зоонимия и мифонимия английской народной сказки как сегмент ономастикона, владеющий системным характером. Представлена классификация сказочных зоонимов которая основана на структурно-семантическом принципе. Перечислены основные типы зоонимических и мифических парадигм.

Ключевые слова: *этнос, лингвальное пространство, зооним, мифоним, структурно-семантический принцип, семантический принцип, зоонимическая и мифическая парадигма.*

The article itself deals with zoonims and myphonims of English folk tale as a segment of onomastics which deals with the systematic character. It can be viewed that the classification of folk zoonims and myphonims is the most important in structural and semantic principal, also the main types in zoonimal and myphonimal paradigm can be seen.

Key words: *ethnos, lingual vast, zoonim and myphonim, structural and semantic principal, zoonimal and myphonimal paradigm.*

Ономастика активно вивчається в межах порівняльно-історичного, семантичного, стилістичного, ірреального, етимологічного, прагматичного, лінгвокраїнознавчого і лінгвокультурологічного підходів [1, с. 36-37; 2, с. 6]. У даний час вивчаються використання міфонімів та зоонімів як засібу реалізації апелятивної функції мови за етнокультурних та історичних умов, що впливають на вибір форм звернення [2]; соціокультурні й соціологічні особливості зоонімів, а також їх символічний потенціал [4]. Як констатує ономастика, зооніми з'являються у фокусі уваги лінгвістів у межах досліджень дискурсу: рекламного [8], навчального [9], казкового [10; 11], художнього [12]. На матеріалі казкового дискурсу розроблені класифікації зоонімів та міфонімів за ознаками структури, стилістичної функціональності й міри їх застосування у тексті [13].

Міфонімія англійської народної казки є однією з найяскравіших секторів ономастичного простору. Вона включає в себе лексичні одиниці, які позначають об'єкти, створені фантазією людей [6, с. 145]. Будучи неоднорідною за змістом, дана галузь відображає специфічні для нації способи іменування схожих у багатьох народів міфологічних істот і зв'язок міфонімів з одиницями інших розрядів казкового ономастикону.

Традиційно компонентами міфонімії вважається теонімія (тобто сукупність імен богів) і демононімія (іменування різних духів, вищих і нижчих, добрих і злих). Імена героїв і титанів, на думку А.В. Суперанскої, займають проміжну ланку між антропонімією та теонімією [6, с. 180-181].

У ході аналізу казкових текстів було здійснено спробу згрупувати оніми, що входять у дану частину власних назв (77 ЛО). Слід зазначити умовність класифікації (в цілому відтворюючої загальноприйнятну структуру, вона ґрунтується на врахуванні особливостей зовнішнього вигляду, середовища проживання, звичок і роду діяльності міфологічних персонажів), оскільки деякі з них займають проміжне положення серед різних груп міфонімів.

Таким чином, ономастичний простір англійської народної казки містить такі групи міфонімів, що позначають домовиків і гоблінів (*Koo, the Bogey-Beast, Hobyah*); ельфів і піксі (*Scantlie Mab, Habetrot, Elfin*); велетнів (*Blunderbore, Thunderdell, Galligantua*); драконів (*Knucker, Laidly Worm*); блукаючих вогників (*Jacky-my-Lantem, Will-o'-tha-Wyke*); русалок (*Madgy Figgy*); інших надприродних істот (*Banister Dolls, the Dead Hands*).

Різноманітно представлена англійська народна казка міфонімами, які позначають домашні духи. Як правило, для їх ідентифікації досить родового імені загального у відповідній функції (*Boggart, Bargest, Brownie, Bogle, Bogie, the Bogey-Beast*). В окремих випадках апелятив може супроводжуватися топонімом, що обмежує регіон проживання істоти (*the Boggart of Hellen Pot, The Bargest of Grassington, the Cauld Lad of Hilton*).

В окремих випадках вибір імені для міфологічного персонажа мотивується контекстом. Домовики отримують імена, які відтворюють крики і звуки, які вони видають:

... And one night the Hobyahs came and said, "Hobyah! Hobyah! Hobyah! Tear down the hempstalks, eat up the old man and woman, and carry off the little girl!" [9, с. 26].

Міфонімам англійської народної казки притаманні й описові іменування (*Tiddy Mun, Redcap, Yallery Brown*), що акумулюють у своїй семантиці особливості зовнішнього вигляду або відмітні ознаки міфологічного персонажа. Так, власна назва *Tiddy Mun* є діалектним варіантом міфоніма *The Little Man*, які поширеного в північних районах графства Лінкольншир. Згідно з найдавнішими повір'ями, Маленька Людина регулює рівень води в річках, безпосередньо впливаючи на врожаї тих місць. Слід зазначити, що визначення статусу таких персонажів, як *Tiddy Mun i Yallery Brown*, у міфологічній системі пов'язано з певними труднощами. Це пояснюється тим, що деякі дослідники британського фольклору (*K. Briggs, J. Simpson, S. Roud*) розходяться в поглядах на їхнє походження, відносячи обох істот або до фейрі, або до гоблінів. У деяких випадках у казці зберігається мотивація іменування міфологічної істоти. Так одна з улюблених витівок Коровчика (або Коров'ячого Перевертня) було набувати вигляд домашньої корови і змушувати молочниць бігати за ним по полю, що і лягло в основу номінації – *Hedley Kow / Kow* / [7, с. 33].

Імена велетнів являють собою другу за величиною групу, яка позначає істот нижчого демонарію. Для казки характерно наділяти велетнів індивідуальними іменами, супроводжуючи їх у певних випадках родовим апелятивом **giant**. Загальна семантика ВН, як правило, виводиться зі значення його компонентів і характеризує руйнівну силу і міць велетня або його звички. Так, міфонім *Galligantua*, ймовірно, має те ж походження, що й поширене в європейському фольклорі ВН *Gargantua* – іменування велетня, що відрізняється величезним апетитом.

Лексикографічні джерела підкреслюють зв'язок ВН *Gargantua* з кельтською міфологією [7, с. 117]. Перший компонент композита *Thunderdell* етимологічно пов'язаний з ім'ям давньогерманського бога грому Тора (*Thor*), сина Одіна [10, с. 508]. Подібне за своїми функціями божество на ім'я *Thunor*, або *Thonar*, особливо шановане в давнину в Англії та континентальній Європі. Згідно з словниковою статтею, онімізоване власне ім'я *Ettin* синонімічне лексичній одиниці **giant** і використовується в поєднанні з препозитивним атрибутом **red**, що характеризує зовнішній вигляд велетня. Дж. Джейкобс вбачає етимологічну спорідненість даної ВН з лексемою *Jotunn* (Йотун), яка в скандинавській міфології є назвою велетнів. Е.М. Мелетинский зазначає, що Йотун – «це старовинні велетні – першонашадки світу» як і «представники стихійних, демонічних природних сил» [3, с. 212].

Аналіз міфонімів даної групи дає підставу вважати, що іменування велетнів служать найважливішим засобом їх індивідуалізації та найбільш тісно пов'язані з міфологічними уявленнями людей про світ. Їх семантика характеризує зовнішній вигляд, особливості поведінки, звички, темперамент цих казкових героїв.

Зооніми – імена різних тварин та птахів – традиційно розглядаються як особлива складова ономастичного простору зі своїми традиціями, які варіюють в значному діапазоні в різних народів і в різні епохи [1, с.178]. Структура та зміст зоонімічного простору дозволяють зробити висновок про роль різних тварин у житті людини, про своєрідність героїв тваринного світу, які притаманні англійській народній казці, і про існування особливого ставлення англійського народу до тваринного світу.

У ході даного дослідження в англійській народній казці виявлено родові та індивідуальні імена (або прізвиська), які отримують свійські та дикі тварини (72 ЛО). Особливості їх іменування зумовлені національною традицією.

Свійські представники тваринного світу які налічують 35 ЛО (65%) репрезентовані в казкових текстах такими групами: собаки (*Jump, Tan, Trotty*); кішки (*Tommy Tildrum, Miss Puss, Puss*); корови (*Hawkie, Milky-White, Diamond*); коні (*Mag, Bayard, Beast*); осли (*Neddy*); домашня птиця (*Ducky-daddies, Goosey-poosey, Turkey-lurkey, Duckie*). Серед диких тварин – 29 ЛО (40%) – власні імена отримали лисиці (*Mister Fox, Scrapefoot*); ведмеді (*Middlesized Bear, Great Huge Bear*); дрібні гризуни (*Tatty, Mousie, Lady Mousie, Ratton*); лісові птахи (*Madge Magpie, Robin Redbreast*); земноводні (*Puddock, Lord Puddock*) і риби (*big Fish, the Fish*).

Аналіз казкових текстів дозволяє стверджувати що прізвиськом тварини можуть виступати й власне ім'я (*Milky-White*), родові ім'я (*Fox, Coe, Neddy*), а також гіперонім (*Beast*). Родові ім'я нерідко використовується самостійно, в поєднанні з препозитивним атрибутом (*Old Tom*) або фамільним ім'ям (*Tildrum, Tommy Tildrum*). Загалом, функціонування фамільного імені як зоонімів для англійської традиції невластиве й зумовлене впливом казкового контексту.

Серед індивідуалізованих ознак є ті, що лежать в основі іменування свійських тварин. Слід перерахувати особливості поведінки та властивості характеру (*Jump, Trotty*); масть (*Tan, Milky-White, Hawkie*); статеві ознаки і зовнішній вигляд (*Lass, Fan*). У певних випадках в основі номінації лежить характер ставлення господаря до своїх домашніх тварин, вона напряму залежить від їх ролі в господарській діяльності людини. Про особливе місце корови-годувальниці в житті людей свідчать, зокрема прізвиська, якими їх любовно наділяє селянин: *Facey, Diamond, Beauty*. У мешканців пташиного

двору прізвиська відсутні, що пояснюється, ймовірно, їх численністю (Cocky-locky, Ducky-daddies, Goosey-roosey).

Найважливішим критерієм, покладеним в основу процесу номінації диких тварин, є або розмір тварини (Little Small Wee Bear, Middle-sized Bear, Great Huge Bear), або її поведінка (Scrapefoot). Прізвисько лисиці Scrapefoot відображає характерну для більшості тварин властивість виконувати окремі дії з використанням передніх кінцівок: scrapefoot від to scrape – «обдирати, дряпати» + foot – «ступня, лапа (у звірів)». В ономастиці англійської народної казки наявні поодинокі випадки перифрастичних іменувань представників тваринного світу, що характерне швидше для номінації надприродних персонажів. У казці «Зірки на небі» («Stars in the Sky») кінь іменується Four Feet, а риба – No Feet at all [9, с. 33].

Семантика деяких зоонімів відрізняється особливим, емоційним забарвленням, яке досягається завдяки пестливо-зменшувальним та оцінним суфіксам *-y, -ey i-ie*: Trotty, Tmpie, Facey, Duckie, Mousie etc. Відповідні конотації виникають також у результаті використання таких стилістичних засобів, як алітерація, асонанс і ономатопоєа: Titty, Tatty, Henny-penny, Turkey-lurkey, Foxy-woxy, Tom Tildrum, Tim Toldrum. Поєднання в реченні кількох зоонімів такого роду приводить до створення гумористичного ефекту.

Для позначення свійських та диких тварин в окремих випадках використовуються скорочені або повні варіанти жіночих і чоловічих імен, що іноді супроводжуються родовим апелятивом (Boris, Mag, Madge Magpie).

Іншою характеристикою процесу номінації є включення до складу називних іменників – індикаторів соціального статусу, походження, заняття, родинних стосунків та віку людей: mister, lady, miss, madam, uncle, lord, sir: Uncle Ratton, Lord Puddock, Lady Mousie, Madam Grey Goose, etc.

Слід зазначити, що народна казка наділяє тваринний світ тими самими рисами, що й світ людський. Атропоморфічний устрій зоосвіту вносить невід'ємну лепту в зоонімію. У тварин, як і у людей, є свої правителі, які живуть у палацах і мають підданих (4 ЛЮ), що становить 2,8% : the King of all the Mice, the King of all the Frogs, the King of all the Birds, the king o 'the Cats [9]. Тварини дотримують звичаїв і традицій, близьких людським: сватаються, грають весілля, ховають померлих [9].

Окремих тваринам у народній казці приписувалися магічні якості та властивості, у наслідок чого мали місце повір'я про існування зачарованих людей у вигляді тварини – 4 ЛЮ, що становить 2,8% – Laidly Toad, the Black Bull of Norroway / the Black Bull / the Bull [9, с. 5, 12, 15].

Таким чином, у фольклорному ономастиконі переважають зооніми, які позначають тварин, приручених людиною з використанням їх у трудовій діяльності. В основу історично сформованих способів іменування тварин, зафіксованих англійською народною казкою, покладено особливості їхньої поведінки, повадки, індивідуальні та родові характеристики, зовнішній вигляд.

Отже, ми проаналізували номінативні особливостями особливості, зокрема, фонетичні, морфологічні та лексичні засоби, які зумовлюють створення у фольклорному тексті необхідного стилістичного ефекту від використання зоонімів. Окремі випадки номінації свідчать про характерне для народної казки перенесення виключно людських якостей і принципів організації суспільства на тваринний світ.

Підводячи підсумок зазначимо, що ВН – назви діючих героїв належать не тільки до казкової антропонімії, але і до зоонімії та міфонімії. В цілому, оніми, що позначають дійових персонажів казки, складають 60,8% (447 ЛЮ) від загального ономастикону (735 ЛЮ). У структурі власних імен казкових дійових героїв 66% займають антропоніми, 16,1% – зооніми, 17,2% – міфоніми і 0,7% – імена неживих предметів.

Список літератури

1. Леонович О.А. В мире английских имен./ О.А. Леонович – М.: Изд-во АСТ,; Изд-во Астрель, 2002. – 160 с
2. Лотман Ю.М. Семиотика культуры и поиятие текста – В кн.: Лотман Ю.М. Избранные статьи в трех томах. Статьи по семиотике и типологии культуры. – Таллин: Александра. – Т. 1. – 1992г. – С. 129 – 132.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М: Издат. центр “Академия”, 2001. – 208 с.
4. Матвеев А. К. Апология имени / А. К. Матвеев // Вопросы ономастики. – 2004 № 1. – С. 7–13.
5. Мифология. Энциклопедия / Гл. ред. Е.М. Мелетинский. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. – 736 с.
6. Рут М. Э. Антропонимы : размышления о семантике [Электронный ресурс] / М. Э. Рут // Известия Уральского государственного университета. Серия "Гуманитарные науки". – № 20. – 2001. –

Режим доступа: http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0020%2801_02001%29&xsln=showArticle.xslt&id=a08&doc=../content.jsp (Последнее обращение 07.11.2010).

7. Стерлигов С. Г. Немецкая антропонимика как лингвострановедческая проблема / С. Г. Стерлигов // Вестник Нижегородского государственного университета им. Н. И. Лобачевского. Серия "Филология" 2003. . – № 1. — С. 131–137.

8. Суперанская А.В. Аpellятив – онома // Имя нарицательное и собственное. – М.: Наука, 1978. – С. 5 – 33.

9. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. / А.В. Суперанская – М.: Наука, 1973. – 366 с.

10. Супрун В. И. Антропонимы в вокативном употреблении [Электронный ресурс] / В. И. Супрун // Известия Уральского государственного университета. Серия "Гуманитарные науки". – № 20. – 2001. – Режим доступа: http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0020%2801_042001%29&xsln=showArticle.xslt&id=a16&doc=../content.jsp (Последнее обращение 07.11.2013).

11. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2000. – 688 с.

12. More English Fairy Tales / Retold by Joseph Jacobs. – London: David Nutt, 1894. – www.sacred-texts.com/neu/eng/meft/meftOO.htm

13. Skeat W.W. The Concise Dictionary of English Etymology. are: Wordsworth Editions Ltd., 1993. – 633 p.